

77 - FOTOGRAFIA

ORIOI VERGÉS.

UN NARRADOR VOLGUDAMENT DIDÀCTIC

JOSEP MARIA ALOY

Nascut a Barcelona l'any 1939, Oriol Vergés va viure una infància molt estimulada d'una banda per la professió del seu pare —professor d'història de la cultura a l'escola de Bibliotecàries de la Mancomunitat i catedràtic de llatí— i, de l'altra, per la situació política i social del moment. No és estrany, doncs, que acabés estudiant història a la Universitat de Barcelona.

Dels seus anys universitaris, el mateix autor reconeix la influència del mestratge dels doctors Giralt i Nadal, els quals van saber proporcionar als seus alumnes una visió diferent de la història oficial que ofería en aquells moments la universitat clàssica. Va preparar les oposicions i, ja amb la plaça de catedràtic de Geografia i Història (1966), va desenvolupar la seva feina de professor durant un any a Altea i cinc anys a l'Escola Proa de la Bordeta a Barcelona.

Paral·lelament a aquesta dedicació professional a l'ensenyament des de l'any 1965, va iniciar una aventura editorial a partir d'una proposta de l'editorial Tàber... «M'hi vaig posar amb molta il·lusió tot i que no sabia res del món dels negocis. Era una època difícil, amb Fraga al Ministerio. Els originals tornaven amb múltiples ratllades en vermell. Tot i això, vam aconseguir de publicar una *Història dels Països Catalans*. Em vaig iniciar com a autor amb dos volums de la *Història de Barcelona* per a nens que van aparèixer juntament amb El Pirineu de Josep M. (Raimon) Obiols. I la sèrie Catalunya Visió, a càrrec de Josep Vallverdú i el fotògraf Ton Sirera.»

El món editorial i la publicació de textos amb fons històric han marcat tota la trajectòria literària d'Oriol Vergés. Hi va contribuir d'una manera especial Edicions de la Galera invitant-lo a escriure una novel·la amb fons històric adreçada a un públic juvenil i que es va publicar l'any 1976: *Un català a la Manigua*. Dos anys més tard, al 1978, hi tornava amb una segona novel·la, *La ciutat sense muralles*, que ja va suposar per a l'autor el pas definitiu a la narrativa de fons històric per a joves. Aquestes novel·les es caracteritzen per una actitud positiva davant la història. Positiva i crítica per tal que els lectors joves puguin reflexionar sobre el món present i comprendre'l.

Així, doncs, tant a *Un català a la Manigua* com a *La ciutat sense muralles*, l'autor presenta uns fets històrics a partir de la història particular d'un personatge. Així, per exemple, l'aventura d'un bon nombre de catalans, procedents del Maresme, que a mitjan segle passat van marxar cap a Cuba, s'entrellaça amb la història particular d'en Pere, el protagonista d'*Un català a la Manigua*, un pescador d'Arenys que, per atendre els negocis del seu oncle, s'instal·la a l'illa, on serà testimoni de la duresa de la vida dels indígenes i de l'aparició incipient dels moviments revolucionaris.

A Oriol Vergés li agrada narrar una aventura a través d'uns personatges i un fets imaginats, sobre la trama històrica real. És la millor manera, segons ell, perquè l'adolescent, i també l'adult, sense una formació històrica, compreguin els interessos i les motivacions de les societats anteriors a la nostra. A través de

petits detalls de la vida diària es pot recompondre el món de les generacions que ens han precedit.

Hi ha, doncs, una finalitat didàctica evident i volguda. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, conscient que aquest ingredient calia recollir-lo i explotar-lo més, va crear una col·lecció, «Les arrels», que, ara com ara, consta de vint-i-tres volums, on l'autor, intentant un equilibri entre els fets històrics i la novel·la de ficció, explica determinats episodis de la història de Catalunya.

La col·lecció s'inicia amb *Els tres pergamins de Ripoll* (1983), que narra les aventures de dos monjos que intenten recuperar els pergamins robats de l'escriptori monàstic, fet que permet al lector o la lectora endinsar-se en la realitat del segle XI. Cada títol és un moment important de la història del nostre país i l'últim, *1938: viure i morir sota les bombes*, narra els últims moments de la guerra civil a Espanya, «una guerra on tots hi van perdre: vencedors i vençuts». L'autor dedica aquest llibre al seu nét Pau, «que ja pertany a la tercera generació d'ençà d'aquests tràgics temps». Uns fets que no s'han ni d'ignorar ni d'oblidar i dels quals aviat ja no quedaran protagonistes vius per explicar-los.

Però paral·lelament a aquesta narrativa, Oriol Vergés dedica una bona part de les seves energies a escriure aventures, en aquest cas, sense tanta pretensió ni didàctica ni històrica. És el gust per l'aventura sense qualificatius, on l'autor té algunes de les seves millors pàgines. Em refereixo a les novel·les dels «súpers»: *El superexecutiu* (1978), *El superfenomen* (1979), *El superordinador* (1980), *Les supervedettes* (1981) i *Supervicari versus superbanquer* (1982). L'autor retrata, a través de la ironia i fins i tot de la sàtira, la societat actual i els valors que hi imperen. Segons l'autor, els «Súpers» són un intent irònic de fer tocar de peus a terra tot exagerant uns valors que li semblen excessius. Així, després de fer broma amb els futbolistes —va ser en l'època de Cruyff com a jugador—, va tocar el torn als tècnics informàtics, a les vedets i finalment a uns vicaris, que, disposant d'un terreny a l'Eixample,

van reconvertir el solar en un banc, la rectoria en un pis i encara una sala de festes al soterrani. No deixa de ser tot plegat un agut retrat de la nostra societat consumista i capitalista.

Finalment, les novel·les *Quin curs el meu tercer!* (1986) o *Mònica, la de COU* (1987) o *El primer tren* (1993) formen part d'un tercer bloc amb els típics i tòpics ingredients d'allò que s'ha anomenat «realisme crític». En aquestes obres es presenten uns protagonistes adolescents que, en el pas a la vida adulta, han de donar resposta a una sèrie de circumstàncies socials i vitals. Probablement no sigui aquest apartat el de més qualitat literària, però han estat llibres molt llegits pels lectors joves que, en alguns moments, s'hi retroben o s'hi senten representats.

Al llarg de la seva trajectòria professional, Oriol Vergés ha vist reconeguda la seva obra a través d'un nombre important de premis literaris: el premi Josep Maria Folch i Torres (1977) per *La ciutat sense muralles*, el Joaquim Ruyra (1978) amb *El Superfenomen*, i quatre vegades el de la Crítica Serra d'Or, amb *L'Abat Oliba* (1977), *El superexecutiu* (1979), i les col·leccions «Les arrels» (1985) i «Una vegada hi havia» (1989). El ministeri de Cultura ha concedit en dues ocasions el premi al millor llibre d'interès infantil a *La ciutat sense muralles* i a *Les trifulgues dels herois*.

No crec que a l'escriptor Oriol Vergés se li hagi fet justícia i algun dia s'haurà de parlar del conjunt de la seva narrativa. Sobretot les novel·les de fons històric, com les de la col·lecció «Les Arrels». La tasca de difusió dels fets històrics explicats amb imaginació i rigor no és fàcil i Oriol Vergés se'n surt amb ofici i dignitat. I cal reconèixer-li-ho.

JOSEP MARIA ALOY (Manresa, 1948) va estudiar uns quants anys al seminari de Vic, on va aprendre sobretot a estimar els llibres. Va estudiar Filologia Catalana i ha donat classes a l'escola Badia-Solé de Manresa. Des de fa més de vint anys treballa al departament de Justícia en el camp de la delinqüència juvenil. Durant les hores lliures llegeix molt i col·labora com a crític i estudiós de la literatura per a joves en algunes revistes. Ha publicat dos contes infantils i un estudi biogràfic de l'escriptor Josep Vallverdú.

DOS CONTES INÈDITS D'ORIOL VERGÉS

La depressió — “*made in USA*”— *de l'heroi*

No era el mateix, ni físicament ni mentalment. Havia afegit, ara feia tres anys, alguns quilets de més al seu abdomen en complir-ne seixanta-cinc. L'augment de pes, però, no era la causa del decandiment, perquè la capa voladora encara li ajustava bé i li servia, malgrat que les capes japoneses de la darrera generació eren més veloces que la seva de teixit presintètic.

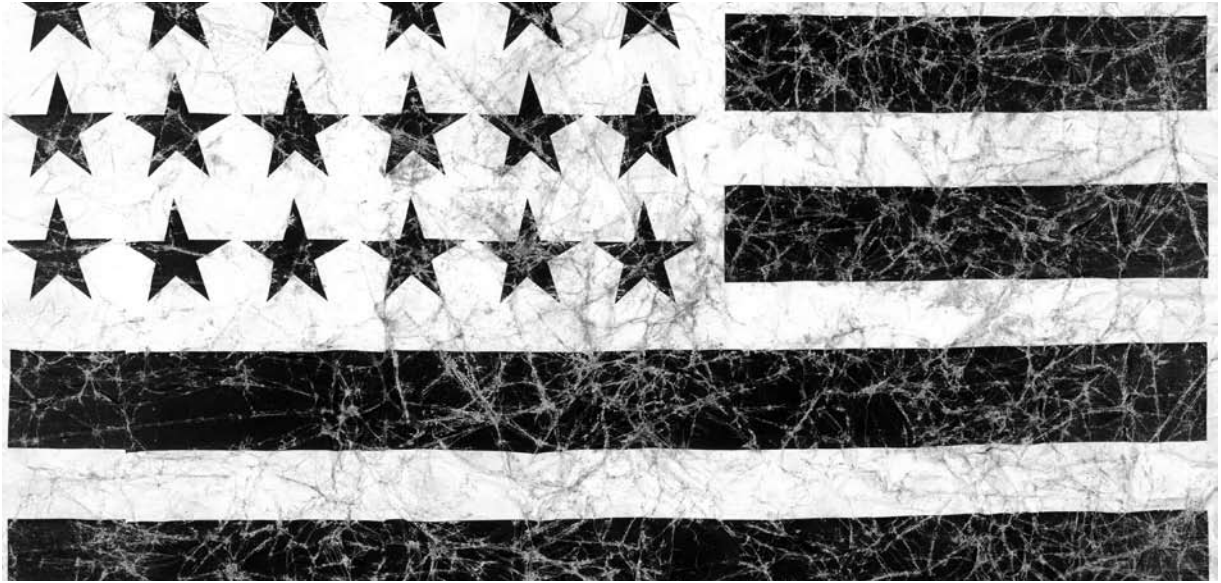
L'heroi, assegut davant de l'ordinador, ni tan sols tenia esma per fer córrer el ratolí amb l'esperança que rosegues algun web en recerca de feina. I és que, superat en el cinema per un heroi més jove i amb facultats aràcnides, havia seguit els consells de la psicòloga. Ella l'havia animat a canviar de feina en el seu país, l'Amèrica de les oportunitats, on no calen contractes de treball ni assegurança social. Era una bona amiga i havia estat un dels grans amors de l'heroi abans que les hamburgueses convertissin la seva figura «botticelliana» en «rubensiana». Això no importava gens perquè es tractava d'una estètica de la vella i antiquada Europa i, a més, els estiraments de pell i la cosmètica li conservaven un rostre d'anunci televisiu de tercera cadena en l'índex d'audiència.

Les feines que l'heroi havia realitzat havien fracassat. No era el mateix el fet d'aturar i sostenir, amb un trucatge cinematogràfic, un avió en ple vol que desviar la cursa rotatòria d'un satèl·lit espia.

—És que els anys pesen, saps, estimada, i aquests enginys són molt traïdors...

Tampoc no va reeixir en la tasca de recollir, sobrevolant els estadis, les pilotes de beisbol quan els batedors amb tota la força resultant dels encreuaments ètnics seculars les engegaven als núvols.

—És que, noia, resulta molt desagradable sentir els crits i els insults dels seguidors dels *catchers* que no han caçat les boles...

Conduir les aus migratòries per les rutes més curtes era una feina bonica i fins i tot poètica que permetia admirar les vastes planures del jove continent. L'heroi també hi va fracassar.

—Desviar els ocells dels camins instintius per tal d'aconseguir un estalvi de temps i una major efectivitat, els empipava molt i es venjaven amb les defecacions sobre la capa... I ja saps, estimada, que sóc molt net i polític...

Amb la mà morta sobre el ratolí, l'heroi recordava els passats anys de glòria. Sempre al servei del president de l'Estat, que Déu beneeix i amb ell el poble predestinat, havia acceptat el canvi de nom. La consonant labial de la darrera síl·laba s'havia convertit en sibilant: era en Supersam i així revivia l'esperit batallador de l'«Uncle Sam». Cobert amb un copalta decorat amb les barres i les estrelles, maquillat com un reviscut Buffalo Bill, animava amb el dit índex els soldats a lluitar pel manteniment de l'imperi del dòlar.

Quins temps aquells! Ara el president ja no l'havia convocat per fer propaganda d'una guerra injusta i és que, pensava ell, ja no hi ha justícia amb els mèrits dels herois dels Estats Units...

Per la finestra entreoberta va arribar voleiant des de Central Park un full amb les fotografies d'uns nens africans de galtes xuclades i ventres inflats. El text deia: «Què pots fer tu pels infants de l'Àfrica negra?»

En Supersam el va llegir dues vegades i amb la mà dreta va moure el ratolí de l'ordinador...

La impossible fórmula

Jo estava orgullós de l'amistat que m'unia amb en Miquel. S'havia iniciat a la llar d'infants quan ens empenyíem i ens mossegaven per aconseguir pujar al coet supersònic de plàstic que presidia l'assolletat pati d'esbargiment. La, diguem-ne, confiança va continuar a l'escola primària amb les empentes i els cops per mantenir la possessió de la pilota que xutàvem uns vint-i-cinc companys alhora i va augmentar, pocs anys més tard, amb les confidències sobre les anatomies, vistes i no vistes, de les companyes del batxillerat.

A la universitat, seguírem uns camins diferents. Jo cursava unes matèries ran de terra per obtenir la llicenciatura de Ciències de la Informació, mentre ell s'elevava pels camins estelats, finits, però il·limitats, que el conduïen a dominar el galàctic panorama de l'astrofísica. Des de la redacció del diari on bregava amb les picabaralles dels polítics que trepitjaven un terreny apamat i limitat, seguia les estades d'en Miquel als observatoris astronòmics amb els telescopis més poderosos. I no cal dir com m'alegraven els descobriments astrofísics de l'amic i el seu reconeixement en les universitats internacionals més prestigioses.

Ens solíem veure els estius quan ell gaudia d'unes merescudes vacances a casa nostra. Corpulent, amb cura, però, que l'abdomen no l'impedís seure en la banqueta d'un telescopi, reflectia el seu optimisme científic en una erudita conversa que jo m'afanyava per seguir:

—Crec, benvolgut, que l'univers encara guarda massa misteris i incògnites; els forats negres, posem per cas, que hem de desvelar i que ens aportaran uns descobriments en benefici de la humanitat...

I ens acomiadàvem amb una abraçada que era per a mi una injecció d'una indestructible fe en el futur del nostres néts i besnéts que hauran de viure en un llastimós planeta anomenat Terra.

L'últim cop que vàrem parlar no el vaig reconèixer en entrar al bar de les nostres trobades. Prim i demacrat, les espatlles caigudes maldaven per sostenir la jaqueta que mig cobria uns pantalons balders i esfilagarsats per les vores. El vaig ajudar a seure i el vaig animar que m'expliqués el motiu del seu gran defalliment.

—Veuràs, estimat —va començar lentament i amb la parla farfallosa—. Ara fa un any vaig deixar la investigació sideral per atansar-me al món dels humans... M'obsedeix descobrir, trobar la relació entre la bellesa de l'univers, meravellosa en la seva grandiositat, i la creativitat del ser humà...

—Vols dir que hi pot haver una relació astrològica? —el vaig interrompre, sorprès que descendís de l'astrofísica a la creença que els astres regeixen el destí dels homes.

Va sospirar amb les mans aguantant-se el front.

—No, no... No crec això... Tu deus estar d'acord amb mi que els artistes tenen una capacitat de creació finita, malgrat que il·limitada, tal com ens mostren les immortals obres d'art de tots els temps... Jo vull trobar la fórmula que resolgui el lligam entre la inspiració (**i**), el treball (**tr**) i la consecució d'una obra d'art...

Sobre un tovallonet de paper havia escrit amb lletra tremolosa: **i / tr...** No sabia com continuar...

—Miquel, potser hauries de fer entrar en la fórmula **pr**, la propaganda... En altres temps, els reis, els papes i els nobles es glorificaven per mitjà d'obres d'art —I vaig gosar seguir—: i en temps recents hi juga un paper important **mx**, el mercat i els marxants...

Es va quedar palplantat amb els ulls molt oberts i, de sobte, va començar a petonejar-me tot cridant:

—És clar! Ja ho tinc: **i = tr / (pr + mx)**.

I jo, infeliç de mi, vaig afegir:

—I el forat negre d'aquest denominador arribarà a engolir-los, la inspiració i el treball?

I paraula d'honor que sempre m'he penedit d'haver-li provocat aquell infart...

$$i^0 = t r / (p r + m x)$$